

Zondag 10 maart 2019, eerste zondag van de 40-dagentijd, als gelezen is uit Lucas 4: 1- 13. Dienst m.m.v. Kerkkoor Driebergen o.l.v. Wouter Harbers

Gemeente van Christus,

Afgelopen dagen stond de duivel in Trouw.

Nee, niet op een foto, met bokkenpootjes en een enge kop....

Ook niet als themafiguur van een religieuze griezel-praalgewagen met carnaval.

Maar sinds de paus in zijn slottoespraak na de Vaticaanse top over seksueel misbruik in de kerk de duivel heeft genoemd houdt deze enkele vaste columnisten van de krant en ook een paar brieven-schrijvers bezig.

(Trouw 26 febr. en 5 maart 2019)

De paus heeft in die afsluitende toespraak het seksueel misbruik in zijn kerk aangeduid als "het werk van Satan." En dat is bij sommigen verkeerd gevallen. Want als je het zo benoemt, als "werk van de Satan", ontken of verminder je de menselijke verantwoordelijkheid menen zij. Het misbruik is dan niet helemaal of zelfs helemaal niet de schuld van degenen die het begaan hebben, is de gedachte. Alsof er (bijna) geen keuze was.

Nu kunnen wij niet zeker weten hoe de paus zijn woorden bedoeld heeft. Maar als we zien hoe dapper hij dit verschrikkelijke en omvangrijke probleem begint aan te pakken, ben ik geneigd te denken dat het niet zijn bedoeling is geweest de verantwoordelijkheid, ja, de diepe schuld, weg te delegeren naar een wezen waar de één wel en de ander niet in gelooft.

Zou het niet meer zo zijn dat hij in termen die in onze geloofstraditie passen probeert taal te geven aan de weerzinwekkende realiteit van het kwaad? Dat de ene mens zich vergrijpen kan aan de andere? Of dat een volwassene een kind "pakt"?

In de kerk gebeurt dat. En ook "in de wereld". Bijvoorbeeld door de "King of pop" Michael Jackson - als we ten minste af mogen gaan op de beide getuigenissen in de indringende film van Dan Reed, "Leaving Neverland". Of binnen het Amerikaanse leger, zoals senator en oud-gevechts-piloot kolonel Martha Mc Sally verklaarde voor de senaatscommissie die seksueel misbruik binnen de strijdkrachten onderzoekt. Zij is deze week naar voren gestapt als "overlever" van verkrachting door een superieur. En ze hoopt op verbetering van de aanpak van dit probleem zodat slachtoffers zich niet langer door de ontkenkende reacties van het systeem "opnieuw verkracht" voelen, zoals zij.

Of in onze Nederlandse televisie-kringen, waar Jelle Brandt Corstius moest ervaren dat homoseksueel ouderschap nog lastiger bespreekbaar is dan zijn mannelijk slachtofferschap. En de weldenkende goegemeente die doorgaans wél raad weet met priesters en kardinalen – en meestal terecht - zich nu totaal geen raad wist. Het zou wel een misverstand zijn geweest van geile jonge gasten onder elkaar? Als je ongeveer even oud bent kan er van misbruik of verkrachting geen sprake zijn toch?

Of het nu gaat om een Schriftlezing uit de Bijbel
- zoals vanmorgen de klassieke lezing over de verzoeking in de woestijn,
dit jaar uit het evangelie volgens Lucas –
of om een toespraak van de paus en de reacties daarop,
we kunnen wel stellen: spreken over de duivel dat is en blijft ongemakkelijk.

Het begrip “duivel” of “Satan” zelf is aanleiding voor een zeker ongemak.
Bestaat er wel zoiets als een kwaadaardig wezen of wezentje buiten onszelf
dat ons bestookt of in zijn sfeer probeert te trekken, dat ons verleidt
en in verzoeking brengt juist dan als we zwak en weerloos zijn?

Dat ons verkeerd probeert te laten kiezen?

De paus gelooft van wel en heeft kort na zijn aantreden negentien exorcisten
aangesteld, professionele duivel-uitdrijvers.

Of zitten je demonen toch vooral – zoals elke therapeut je vertellen zal –
binnen in jezelf? Waar je dan “met je innerlijke demonen moet worstelen”
om tot innerlijke klaarheid te komen, om de goede levenskeuzes te maken?

Of hangen die twee dingen samen, en is het één

– die uiterlijke gestalte buiten de mens -

een Bijbelse manier om het ander – de innerlijke strijd van een mens –

te verwoorden, te verbeelden? Waarbij die uiterlijke gestalte dan de realiteit
van het kwade benadrukt, de macht ervan, de aantrekkings- of zuigkracht?

Of leidt dit allemaal maar af van het feit dat het ménsen zijn die kwaad doen?

Want er is tegelijkertijd sprake van nog een ander, misschien wel dieper,
ongemak. En dat is het ongemak vanwege datgene waar de begrippen “duivel”
of “Satan” (evenals het spreken over “je innerlijke demonen”) voor staan.

Het loutere feit dát we als mensen vatbaar zijn voor het demonische, voor het
kwade, voor dat wat schadelijk is voor de ander of de anderen en wat ten slotte
ook schadelijk is voor onszelf. Ook al lijkt het ons in eerste instantie alleen maar
leuk of lekker. En voelt het vooral zo prettig binnen ons bereik, in onze macht.

Want ja, macht, en het misbruiken ervan, dát is bij dit alles een kernbegrip.

In het evangelie horen we hoe Jezus vervuld van de Heilige Geest wegtrekt bij de Jordaan, waar Hij gedoopt is, en hoe de Geest hem leidt door de woestijn. Veertig dagen en nachten zwerft hij er rond. Zoals eens het Godsvolk veertig jaar rondzwierf door de woestijn. Een tocht als een leerschool om te leren leven met hun God en Bevrijder. Om te durven vertrouwen op voedsel uit de hemel en watersprengen uit de rotsen, op leeftocht voor onderweg.

Ook voor Jezus is het verblijf in de woestijn een oefening in Godsvertrouwen. Hij eet er niet, lezen we, en moet na deze periode aan het einde van zijn krachten zijn, “uitgehongerd” vertaalt de Naardense Bijbel. Het drinken van water heeft hem in leven gehouden maar veel meer zal het niet zijn geweest. En juist als Hij zo kwetsbaar is spreekt de “duivel” hem aan.

De “diabolos”, het Griekse woord dat wij vertalen met “duivel”, dat betekent zoiets als “de door elkaar gooier” of “de in de war bringer”. En dan niet op de mooie positieve manier, om je alles eens van een andere kant te laten zien of om er creatief door te worden. Maar op de negatieve manier van: onzeker maker, splijtende kracht of scheidingsveroorzaker.

Hij, de “diabolos” zorgt ervoor – net als in de tuin van het begin, als hij in slangvorm verschijnt en tot de pas geschapen mens en zijn vrouw spreekt met zijn gespleten tong – dat er afstand komt, verwijdering, dat de dingen in de war raken en dat mensen breken en eraan kapot gaan...

Nu, na veertig dagen en nachten van vasten en afzien, stort de “diabolos” zich op Jezus. Hij, de mens vol van Gods Geest, die op het punt staat aan zijn openbare optreden te beginnen. Een nieuw begin in de geschiedenis van God en de mensen te maken. Om de wereld in te gaan met woorden die het kwade bij name noemen, en het goede in al zijn kwetsbaarheid te durven prijzen. Om er daden te doen die mensen van allerlei kwalen genezen en wie in de war zijn, dreigen te breken of kapot te gaan heel maken. Weer helemaal mens, mét wat hen is overkomen of aangedaan, én met wat zij hebben gedaan of nagelaten.

Tot drie keer toe verzoekt de “diabolos” Jezus, en in elk van de verzoeken ligt de verleiding besloten te willen zijn als God. In plaats van in alle weerloosheid de mens-onder-de-mensen te willen zijn die God wil dat Hij is. En eigenlijk is dit dé keuze die elke mens steeds opnieuw moet maken. Hier, bij dit nieuwe begin tussen God en mensen is het aan Jezus om te kiezen.

Alle drie de verzoeken pareert Jezus met woorden uit de Bijbel.

Op de verlokking om zijn macht als Zoon van God te gebruiken om zichzelf van steen wat brood te maken antwoordt Jezus met woorden uit Deuteronomium (8: 3), over het niet van brood alleen leven. Een verwijzing naar het manna uit de woestijntijd, het brood uit de hemel.

Jezus roeping is het om voor mensen het brood te vermenigvuldigen en het hen te leren delen. Om zichzelf te geven, als brood gebroken. Neem en eet.

Als op een hooggelegen plaats de hele wereld aan zijn voeten wordt gelegd, de absolute macht binnen zijn bereik gebracht, als Hij zich maar aan de “diabolos” uitlevert, citeert Jezus de geloofsbelijdenis van Israël: “Aanbidt de Heer, uw God, vereer alleen hem.” (Deut. 6: 13)

De roeping van Jezus is het immers niet te heersen maar te dienen.

En als de “diabolos” tenslotte ook zelf een Bijbelscitaat inzet, en Jezus de woorden uit psalm 91 aanreikt dat engelen hem op handen zullen dragen, zodat Hij wel van de tempel af kan springen omdat Hij toch niet sterven kan, dan vindt Jezus opnieuw houvast in woorden uit Deuteronomium (6: 6): je zult de Heer niet beproeven.

Te sterven, dat zal uiteindelijk zijn diepste roeping zijn.

Door in de woestijn de “diabolos” te weerstaan, kiest Jezus er voor de weg te gaan die God zijn hemelse Vader wil dat Hij gaat. Zo maakt Hij een nieuw begin en gaat ons voor in het weerstaan van het reële kwaad, zoals het binnen in ons huist en zich van buitenaf aan ons voordoet. In het maken van de goede keuzes door te leven in vertrouwen op God en Zijn Woord.

Zo wordt ons aan het begin van de veertigdagentijd krachtig voorgehouden dat een mens de duivel kán weerstaan, dat er te kiezen is, ja dat het binnen ons bereik als mensen ligt om goed te kiezen.

Gaande deze weken zullen deze vragen zich verdiepen, want we doen het niet altijd, we kiezen vaak verkeerd, en dan staan we schuldig voor God en mensen, en naderen we geleidelijk het diepste mysterie van ons christelijk geloof: de vergeving van onze zonden. Dan krijgt ook het thema van deze veertigdagentijd zijn diepste lading: een nieuw begin...

Vandaag stelt Lucas ons Jezus voor ogen en kijken wij op naar Hem. Met de woorden van lied 835 (Liedboek *Zingen en bidden in huis en kerk*)

“Jezus, ga ons voor, deze wereld door en U volgend op uw schreden, gaan wij moedig met U mede. Leid ons aan uw hand naar het vaderland.

Valt de weg ons lang, zijn wij klein en bang, sterk ons Heer om zonder klagen achter U ons kruis te dragen. Waar Gij voor ons trad is het rechte pad.

Krimpt ons angstig hart, onder eigen smart, moet het met de ander lijden, Jezus geef ons kracht tot beide. Wees Gij zelf het licht, dat ons troost en richt.

In de woestenij, Heer, blijf ons nabij, met uw troost en met uw zegen tot aan 't eind van onze wegen. Leid ons op uw tijd in uw heerlijkheid.”

Amen.